

**Egyiptom nemzetközi pozíciójának változása
és a visegrádi–egyiptomi kapcsolatok alakulása**

Changes in Egypt's International Position
and Developments in Visegrad-Egypt Relations

SZALAI MÁTÉ

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Szalai Máté, 2021.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2021.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2021.46>

Összefoglalás: Az elemzés célja Egyiptom fokozódó külpolitikai aktivitásának értelmezése és értékelése a visegrádi országok érdekeinek szempontjából. A szerző megállapítja, hogy Egyiptom javuló nemzetközi pozíciója a kormány stabilizálódásának, a külső környezet bizonytalanabbá válásának, valamint a politikai iszlám erősödésének köszönhető, célja pedig az érzékelt fenyegetések elhárításán túl a nemzeti szuverenitás és be nem avatkozás elvének megszilárdítása a térségben. Az európai és közép-európai országok érdekeivel ezek a célok összeegyeztethetőek. A visegrádi–egyiptomi kapcsolatok előtt álló legfőbb kihívás a két fél közötti együttműködés különböző szintjeinek funkcionális elválasztása, és az európai–egyiptomi kapcsolatok ellentmondásainak kezelése.

Kulcsszavak: Egyiptom, V4, Európai Unió

Abstract: *The aim of the analysis is to interpret and evaluate the intensification of Egyptian foreign policy behaviour from the perspective of the Visegrád countries. The author claims that the strengthening international position of Egypt can be attributed to the stabilization of the government, the destabilization of the external environment, as well as the growing influence of political Islam. Besides countering perceived threats, its aim is to strengthen the norms of national sovereignty and non-interference in the region. These goals are compatible with those of European and Central-European countries. The main challenge facing the relations between the Visegrád group and Egypt is to functionally differentiate between the different levels of cooperation and to manage the contradictions of European-Egyptian relations.*

Keywords: Egypt, V4, European Union

BEVEZETÉS

Egyiptom a 2011-es „arab tavasz” által érintett országok közül a legnagyobb méretű és jelentőségű. Az egymást követő két kormányváltáson (vagy „forradalmon”) átment ország stabilitását számtalan politikai és szakmai vita övezi, ugyanakkor az új koronavírus okozta válságot Egyiptom meglepően nyugodtan tudta kezelni. Ezek a viták együtt jártak Egyiptom regionális szerepének erősödésével, különös tekintettel a líbiai és a palesztin–izraeli konfliktusokra, valamint a terrorizmus és extrémizmus elleni küzdelemre.

A Szízi-kormány pozíciójának értékelése magyar, közép-európai és uniós perspektívából is releváns, hiszen érdekeink és biztonságunk érvényesítésében az észak-afrikai ország kiemelkedő segítő vagy hátráltató szerepet játszhat. Az elemzésnek ebből kifolyólag célja az egyre aktívabb egyiptomi külpolitika értelmezése, valamint az európai és a visegrádi szempontok és érdekek értelmezése Egyiptommal kapcsolatban.

FOLYTONOSSÁG AZ EGYIPTOMI KÜLPOLITIKÁBAN 2011 UTÁN

A 2011-es eseményeket megelőző egyiptomi külpolitikát [Hoszni Mubárák elnöksége](#) során az elődei sikerei és kudarcai alapján átgondolt és évtizedek alatt finomított stratégia határozta meg. A Nasszerre és Szadatra jellemző forradalmi, gyakran kiszámíthatatlan nemzetközi viselkedést egy konzisztensebb és kiszámíthatóbb irányvonal váltotta fel, amelynek alapját az Egyesült Államokkal és Izraellel való együttműködés, valamint a regionális rend stabilitásának fenntartására való törekvés jelentette. Ennek jegyében Kairó a térség biztonságát érintő nemzetközi koalíciókban és együttműködésekben aktív szerepet játszott, például az Irak-ellenes amerikai vezetésű koalíció támogatása, vagy az 1990-es években megfigyelhető közvetítés az izraeli, palesztin és arab vezetők között. Irán 2003 után megnövekedett befolyása ugyan nem érintette közvetlenül Egyiptom nemzeti biztonságát, ugyanakkor az Irán-barát nemállami szereplők, így például a Hezbollah vagy a Hamasz tevékenysége kihívást jelentett az egyiptomi külpolitikai irányvonal fenntartására és a palesztin politikában játszott szerepére nézve. Ennek megfelelően Kairó egyre több kérdésben találta magát egy oldalon az Öböl menti monarchiákkal, amelyekhez gazdasági szempontból is indokolható volt a közeledés.

Az egyiptomi külpolitika évtizedeken át tartó konszolidálódása, revizionistából status quo-pártivá válása együtt járt az ország térségbeli súlyának csökkenésével. Ez a [relatív visszahúzóds](#) (a hegemoniaépítő lépések kudarcra és a Szadat-féle külpolitikai fordulat mellett) belső okokra volt visszavezethető: a Mubárák elnöksége alatt [megduplázódott lakosság](#), a versenyképességi problémák, valamint a belpolitikai kihívások aláásták Egyiptom vezető szerepét.

Ezek a stratégiai folyamatok folytatódtak a 2011-es eseményeket követően is. A Fegyveres Erők Legfelsőbb Tanácsa (SCAF) irányítása alatt az egyiptomi külpolitika kerete változatlan maradt annak ellenére, hogy a regionális folyamatok miatt a Szaúd-Arábiával, Iránnal vagy Izraellel való kapcsolatok kérdése és azok visszásságai a korábbiaknál nagyobb figyelmet kaptak. A Muszlim Testvériség által támogatott Mohamed Murszi egyéves elnöksége alatt szintén erősebb volt a folytonosság, mint a változás, annak ellenére, hogy az új iszlamista elnök fundamentális kérdésekben nem értett egyet elődjével. A gyakorlatban azonban az izraeli–egyiptomi kapcsolatok kiépült komplexitása, az Egyesült Államoktól való pénzügyi és katonai függés, valamint a kairói bürokrácia és mélyállam befolyása miatt az új vezetés érdemi változást nem tudott elérni.

Ebből kifolyólag nem meglepő, hogy Murszi 2013-as bukása, valamint Abdel Fattáh al-Szisi hatalomra kerülése után is nagyrészt változatlan maradt az egyiptomi külpolitikai stratégia. Ugyanakkor, ha a célok és eszközök nem is változtak érdemben, Kairó nemzetközi tevékenysége láthatóan intenzívebbé és asszertívebbé vált, amely együtt járt kisebb változtatásokkal. Ez a folyamat elsősorban a rezsimbiztonsági megfontolásokra vezethető vissza: a mérsékelt és radikális iszlamista

csoportok erősödése Egyiptomban (ha átmenetileg is, de) a hagyományos elit visszaszorulásához vezetett. Miután ez az elit 2013 után restaurálta hatalmát, igyekeznek minden eszközzel megakadályozni, hogy a forradalmi időszak megismétlődjön. Mivel az iszlamista csoportok Törökország és Katar támogatásával laza nemzetközi hálózatba szerveződtek, a kihívás nemcsak belpolitikai, de külpolitikai dimenzióban is megjelent, így a kormány nemzetközi tevékenységének látványosabbá válása egyenes következménye a belpolitikai folyamatoknak.

Ezen folyamatok mellett különböző [nemzetközi tendenciák](#) is hatást gyakoroltak az egyiptomi külpolitika aktivizálódására. Egyrészt a 2010-es évek közepétől mindinkább egyértelművé vált az amerikai elköteleződés csökkenése a térség irányába, valamint a rivális nagyhatalmak, Oroszország és Kína növekvő befolyása. Ez minden regionális szereplőnek új helyzetet teremtett, de Egyiptom számára különösképp kihívást jelentett, hiszen Washington szerepének átalakulása megkérdőjelezte a Mubarak-éra Amerika-központú külpolitikájának fenntarthatóságát. Másrészt az „arab tavasz” alatt és azt követően látható instabilitás a regionális szereplők közötti versengés kiéleződésével járt. Ebben megerősödött a Muszlim Testvériséghez, Katarhoz és Törökországhoz kötődő hálózat, amely korábban a Mohamed Murszi vezette kormányt is támogatta, így fenyegetést jelentett a 2013 utáni rendszer számára. A globális nagyhatalmak jelenlétének átalakulása, a környezet destabilizálódása, valamint a politikai iszlám erősödése olyan változást idézett elő a nemzetközi környezetben, amelynek fényében Egyiptom aktívabb részvétele egyszerre következik a vezetés saját maga által érzékelt gyengeségéből és a 2013 óta tartó politikai stabilizációból egyaránt.

A SZÍSZI-KORMÁNY KÜLPOLITIKÁJA: „EGYPT FIRST”:

A Szísz-kormány külpolitikai irányát tehát a biztonsági kihívást jelentő szereplők és folyamatok elleni fellépés, valamint a regionális környezet változása határozta meg. Az ebből létrejött stratégia legfőbb célját (a túlélés mellett) az egyiptomi nemzeti önállóság és az önálló külpolitika megerősítése vagy visszaszerezése jelenti, amit az új vezetés értelmezésében a szövetséges és baráti államoktól való függés legalább olyan mértékben veszélyeztet, mint az iszlamista erők előretörése. Ebből kifolyólag Egyiptom a szuverenitás és be nem avatkozás, a nemzetközi mozgástér növelése, valamint az iszlamizmussal szembeni ideológiai ellenállás alapján határozza meg saját szerepét és tevékenységét a térségben.

Ez a külpolitikai irány, amelyet Donald Trump után nevezhetünk „[Egypt first](#)” elvnek, a gyakorlatban számos változtatáshoz vezetett. A politikai iszlámmal szembeni nemzetközi fellépés keretében Kairó az iszlamista erőkkel harcoló szereplőknek kezdett aktív politikai és katonai támogatást nyújtani [Líbiában](#) és [Szíriában](#). 2017-ben Szaúd-Arábiával, az Egyesült Arab Emírségekkel és Bahreinnel partnerségben Egyiptom is kezdeményezője volt Katar elszigetelési kísérletének. Az [Etiópia által még korábban elkezdett nilusi gátépítésekkel](#) szemben Kairó igyekszik

aktívan fellépni, valamint erősíteni jelenlétét [Kelet-Afrikában](#). A globális térben Kairó más közel-keleti államokhoz hasonlóan igyekszik diverzifikálni kapcsolatait, és az Egyesült Államok mellett [Oroszországgal és Kínával is közelebbi viszonyt](#) ápol.

Egyiptom a mozgástér növelése érdekében a meglévő regionális partnerekkel a jó viszony fenntartására, de távolságtartásra is törekszik. A kapcsolatok Izraellel, Szaúd-Arábiával vagy az Egyesült Arab Emírségekkel továbbra is prioritást élveznek, ugyanakkor a kairói vezetés pontosan látja, hogy az érdekegyezés egy adott kérdésben – pl. a politikai iszlám elleni fellépés – ellenére stratégiai feszültségek is megfigyelhetők ezen országok külpolitikájában. Ennek megfelelően Egyiptom igyekszik kimaradni a szaúdi–iráni vetélkedésből, valamint a Mohamed bin Szalmánhoz kötődő intervencionalista (és éppen ezért destabilizáló hatású) szaúdi külpolitikai „kalandokból”.

A belpolitikai és a gazdasági helyzet, valamint a kormány pozíciójának stabilizálódásával az egyiptomi vezetés ambíciószintje is emelkedett. A mozgástér bővülése – legalábbis retorikai szinten – előrevetítette a célt Egyiptom regionális hegemon szerepének visszaállítására. Ugyan Kairónak láthatólag sikerült megtartania és növelnie térségbeli befolyását (elsősorban Észak-Afrikában és a palesztin területeken), a krónikus belső kihívások, valamint a versenytársak relatív erősségei egyelőre meggátolják Egyiptomot abban, hogy Iránnal, Törökországgal vagy az Öböl-államokkal egyenértékű hatalmi központként tekintsünk rá.

Kairó külpolitikai kapacitásai és képességei a fenti államokkal összehasonlítva hiányosak, ami leginkább két területen érhető tetten. Egyrészt a pénzügyi és gazdasági problémákból adódó külső függőségi viszonyokat Egyiptomnak részben ugyan sikerült tompítania, de megszüntetnie nem, így középtávon a kormány stabilitása szempontjából az amerikai vagy Öböl menti támogatás, vagy a biztonsági együttműködés Izraellel továbbra is meghatározó marad. Másrészt Kairó nem rendelkezik olyan transznacionális hálózatokkal vagy nemállami kapcsolatokkal, mint Teherán, Abu-Dzabi vagy Ankara. Mindezek következtében Egyiptom szubregionális szinten, a Földközi-tenger déli és délkeleti peremén meghatározó erő marad, de regionálisan inkább a középhatalmak közé sorolható.

AMBIVALENCIA ÉS STRATÉGIAI ZAVARODOTTSÁG: AZ EURÓPAI–EGYIPTOMI KAPCSOLATOK HELYZETE

Az európai–egyiptomi kapcsolatok ambivalens módon alakultak a 2011-es eseményeket követően. Az észak-afrikai országban lezajló erőszakos folyamatok, az emberi jogi helyzet romlása, valamint az európai érdekekkel ellentétes egyiptomi külpolitika (például Líbia vagy Szíria kapcsán) feszültséget teremtett a két fél között.

Ezek a politikai problémák ugyanakkor nem ásták alá az európai–egyiptomi kapcsolatokat más területeken. Az észak-afrikai ország mindig is az európai szomszédságpolitika [különböző intézményi kereteinek](#) egyik legfontosabb résztvevője

volt. A két fél között 2004-ben jött létre társulási megállapodás, ezt követően Egyiptom több különböző uniós programban is részt vett. A 2017-ben frissített partnerségi prioritások alapján a 2017 és 2020 közötti időszakban a gazdasági modernizáció, a társadalmi fejlődés és a szociális védelem, valamint a kormányzási kapacitások erősítése érdekében Egyiptom összesen 756 millió euró értékű támogatást kapott az Európai Szomszédspolitikai Eszköz forrásaiból. Az intézményi kapcsolatokon túl az EU továbbra is Egyiptom [elsősorú kereskedelmi partnere](#), kollektíven a teljes egyiptomi áruforgalom egynegyedéért felelős. Az észak-afrikai ország [Törökország mellett](#) az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank forrásainak [elsősorú haszonélvezői közé került](#) az elmúlt években. Az európai államok (elsősorban Olaszország, Hollandia, Németország és Belgium) az egyiptomi piac [elsősorú befektetői](#) között találhatóak.

A gazdasági szférán túl szembeűnő, hogy [Egyiptom megkerülhetetlen szerepet](#) játszik az Európai Unió szinte valamennyi, [a Földközi-tenger térségét és a Közel-Keletet érintő érdekének](#) érvényesítésében. Egyrészt az ország az elhelyezkedése miatt kiemelt befolyással bír az észak-afrikai migrációs útvonal felügyeletében, ami kulcsfontosságú a bevándorlási nyomás csökkentése és a menekülthullámok elkerülése végett. Ez nemcsak a kormány stabilitásában teszi érdekeltté az uniós országokat (hiszen Kairó destabilizációja esetén egy új útvonal nyílhat meg Egyiptomon keresztül), de abban is, hogy az egyiptomi afrikai jelenlét a stabilitás irányába mutasson. Másrészt a radikális iszlamista és dzsihádisták csoportokkal szembeni fellépés közös érdek, amelynek érvényesítésére már kialakult az együttműködés a különböző európai biztonsági és terrorelhárítási szervekkel. Harmadrészt Egyiptom szerepe az energetikai szektorban is növekszik, nemcsak a hozzá tartozó földgázlelőhelyek, hanem a regionális elosztóközponttá válás ambíciója miatt is. Ez a szempont a klímaváltozás elleni küzdelem keretében (amely az uniós külpolitika egyik tényleges prioritásává válhat középtávon) valószínűleg erősödni is fog a közeljövőben. Negyedrészt a fent említett politikai feszültségek ellenére számos ponton található átfedés az egyiptomi és európai regionális érdekek között: mindkét fél számára előnyös lenne a térségbeli fegyveres konfliktusok csillapodása, a regionális rend stabilizálódása, valamint a jogellenes külső beavatkozások gyakorlatának visszaszorítása.

Ezen kézzelfogható érdekek ellenére az európai kormányok többsége és az uniós szervek is távolságot igyekeznek tartani a kairói kormánytól. Ezt felfoghatjuk egyfajta egyensúlyozási kényszernek az európai érdekek és értékek érvényesítése között, e politika sikere azonban erősen kérdéses. Az európai szereplők gyakran jogos kritikát fogalmaznak meg a kairói kormányzat belpolitikai és belbiztonsági intézkedései kapcsán (különösen olyan esetekben, amelyekben ezek közvetlenül veszélyeztetik [európai állampolgárok életét és biztonságát](#)), másik oldalról viszont a szóbeli bírálaton túl az EU érdemben nem tud (vagy nem akar) fellépni Egyiptommal szemben. Mindezek miatt a normatív bírálatok és az egyiptomi nem kormányzati szervezetekkel való együttműködés elsősorban a bizalom csökkenéséhez és az érdekalapú együttműködés hátráltatásához vezet, és nem éri el kifejezett célját, vagyis az egyiptomi kormányzás „európaizálását”.

Az inkonzisztens európai hozzáállás talán leglátványosabb példája a nem kormányzati szervezetek támogatásának politikája. Az Európai Unió retorikájában és egyes programokban (például a 2016 és 2019 között zajló [SPRING program](#)) nagy szerepet szán az emberi jogokkal és egyéb társadalmi kérdésekkel foglalkozó NGO-knak, egyfajta normatív egyensúlyozásként az egyiptomi állammal való együttműködéssel szemben. A folyósított uniós támogatás [valójában csekély](#), nem elégséges az egyiptomi kormány által szűkített mozgástér ellensúlyozására, ráadásul a civil szervezetek percepciója az, hogy az európai kormányok számára a bilaterális gazdasági kapcsolatok továbbra is prioritást élveznek. Másik oldalról ugyanakkor az NGO-k támogatása épp elég mértékű ahhoz, hogy a 2011–13-as eseményeket követően a civil társadalmat gyanakodva figyelő kairói kormány bizalmát csökkentse az Unióval szemben. Így tehát az uniós manőverezés a politikai-gazdasági, valamint a normatív szempontok között nem a kettő egyensúlyát, hanem a célok elérésének megnehezítését eredményezi.

Az Európai Unió és Egyiptom kapcsolatainak másik szintje az EU és az Arab Államok Ligája (továbbiakban: Arab Liga, AL) közötti interregionális együttműködés. Kairó az AL meghatározó szereplőjeként saját pozíciójának erősítése végett is igyekezett közelíteni a két szervezetet, amely 2019-ben [az első AL–EU-csúcstalálkozóhoz](#) vezetett Sarm es-Sejken. A Szízi elnök, valamint Donald Tusk, az Európai Tanács volt elnöke és Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság volt vezetője által társelnökölt esemény nem vezetett áttöréshez az együttműködésben többek között [az európai fél távolságtartása](#) miatt. Az [irreguláris migráció domináns szerepe](#) a találkozó napirendjén ugyanakkor jól mutatja, hogy lehetséges a párbeszéd a mindkét fél számára meghatározó kérdésekben akkor is, ha kézzelfogható eredmény nem is született a találkozón. A [korábbi hasonló kezdeményezések kudarca](#) ellenére az Arab Liga és az Európai Unió közötti együttműködésnek van létjogosultsága, különösen mivel a multilaterális keretek felhasználásával az európai vezetőkön kisebb a politikai nyomás a folyamatos elhatárolódásra, az uniós intézményi logikából kiindulva pedig könnyebben kiépíthető az együttműködés más nemzetközi szervezetekkel, mint egyes harmadik államokkal önállóan.

A V4 ÉS EGYIPTOM KÖZÖTTI KAPCSOLATOK KONTEXTUSA

A visegrádi négyek számára az arab államok közül [mindig kiemelt szerepe volt Egyiptomnak](#). Ez – az észak-afrikai ország mérete és kulturális gravitációja miatt – két történelmi okra vezethető vissza. Egyrészt a 20. században Egyiptom volt az első arab állam, amelyik függetlenként képessé vált kiterjedt diplomáciai kapcsolatokat ápolni az első világháborút követően, megelőzve a legtöbb közel-keleti és észak-afrikai államot. Másrészt a hidegháború

során, az 1950–60-as években elmélyülő szovjet–egyiptomi kapcsolatok következtében a keleti blokk tagjaiként a közép-európai államokat is ösztönözték a kapcsolatépítésre Egyiptommal (valamint Szíriával, Algériával, Líbiával és Irakkal).

Kairó és Washington 1970-es években tapasztalható közeledése, a két térségben végbemenő gazdasági folyamatok, majd végül a közép-európai rendszerváltások és az ezzel együtt járó külpolitikai orientációváltás miatt a kapcsolatok lazultak, ugyanakkor Kairó regionális elsőbbségét ezek a folyamatok sem kezdték ki. Jól mutatja ezt az a tény, hogy [az egyiptomi főváros az egyike annak a mindössze öt afrikai fővárosnak](#), ahol mind a négy visegrádi ország aktívan működő nagykövetséget tart fenn.

Jelenleg a két fél közötti kapcsolatokat elsősorban a gazdasági, azon belül is különösen a kereskedelmi kérdések határozzák meg. Ha nem is egyenletesen, de a 2010-es évek elejéhez képest mind a négy visegrádi országnak sikerült növelnie az Egyiptomba irányuló exportját, amelynek két csúcspontja 2015–16-ra, valamint 2019–20-ra tehető. Jelenleg mind a négy ország kereskedelmi mérlege pozitív Egyiptommal szemben, vagyis [Szlovákia](#), [Csehország](#), [Lengyelország](#) és [Magyarország](#) is többet exportál Egyiptomba, mint amennyit importál (lásd az 1. táblázatot). A fő exporttermékek között a visegrádi országok esetén a járművek és egyéb gépek, valamint az elektronikai eszközök dominálnak.

A négy ország közül Lengyelország tudja a legnagyobb exportvolument felmutatni 437 millió dollár értékkel, ez ugyanakkor még így is az [összes egyiptomi import](#) mindössze 0,74 százaléka (a Lengyelországba irányuló export pedig az [összes kivitelnek](#) csak 0,45 százaléka). Érdekes módon a lengyelek hatalmas, 317 millió dolláros külkereskedelmi többlete mellé Csehország is felzárkózott 315 millió dollárral, ami nemcsak az alacsony, Egyiptomból származó javaknak, hanem a térségben második legnagyobb exportvolumennek is köszönhető.

1. ábra.

A visegrádi országok és Egyiptom közötti kereskedelem volumene
(millió dollár), 2020

	Egyiptomi kivitel	Egyiptomi behozatal
Csehország	45	360
Magyarország	122	204
Lengyelország	120	437
Szlovákia	168	248

Forrás: Trading Economics

Befektetések tekintetében a visegrádi országok [nem számottevő partnerei](#) Egyiptomnak. A 2010-es években a négy ország közül Lengyelország állt az élen a működőtőke-befektetések összértékét illetően, de még ez is csupán kb. fele-harmada az osztrák vagy ciprusi adatoknak. A visegrádi ([köztük a magyar](#)) vállalatok is elsősorban a közlekedési (azon belül is vasúti), az ipari termelési, valamint a turisztikai szektorban igyekeznek befektetni.

A gazdasági szféra mellett a politikai kapcsolatok területén az elmúlt évek legjelentősebb eseményére 2017 júliusában került sor Budapesten. A visegrádi négyek és Egyiptom közötti első csúcstalálkozó után az öt ország vezetői [közös nyilatkozatot](#) adtak ki, amely az általánosságokon túl több területen érdekegyezést és lehetséges együttműködést azonosított, ilyen például a terrorizmus és az extrémizmus elleni küzdelem, a kétállamos megoldás előmozdítása, a migrációs válság kezelése, az Unió és Egyiptom (valamint a NATO és az Afrikai Unió) közötti kapcsolatok mélyítése, a kétoldalú kereskedelem, a befektetések és a gazdasági kooperáció volumenének növelése, az ENSZ-en belüli együttműködés fokozása, az energiapiac, valamint a gazdasági és társadalmi rendszerváltással kapcsolatos tapasztalatok cseréje.

KONKLÚZIÓ

Egyiptomnak politikai, gazdasági és társadalmi szempontból a 2011–13-as eseményeket követően egyelőre sikerült relatív stabilitást elérnie, amelynek következtében a koronavírus-válságot is nagyobb belső krízis nélkül tudta kezelni, a nemzetközi térben pedig határozottabban képes fellépni. Az észak-afrikai ország stabilitása mind a visegrádi, mind az európai államok számára elsődleges érdek, az egyiptomi külpolitika szuverenitáspárti és politikaiiszlám-ellenes éle pedig jelenleg szintén összeegyeztethető kontinensünk biztonsági érdekeivel.

Ugyanakkor a fenti pozitív képet három szempontból fontos árnyalni. Egyrészt (ahogy azt a 2010–2013-as események is mutatták) az egyiptomi politikai rendszer stabilitásának alakulása és változási irányai kívülről nehezen jelezhetők előre. A koronavírus-válsággal kapcsolatos feszültségek a következő években feltörhetnek, és más gazdasági kihívással együtt szűkíthetik a kormány mozgásterét. Éppen ezért a Szízi-kormányval való együttműködést nem ideológiai, hanem politikai alapon kell elmélyíteni. Másrészt Egyiptom regionális szerepének erősödése ugyan nem ellentétes a (közép-)európai biztonsági érdekekkel, Kairó álláspontja számos kérdésben (pl. a katarai diplomáciai válság vagy a szíriai és líbiai konfliktusok) eltér az európai és közép-európai állásponttól. A visegrádi országok számára ez egyelőre csak közvetetten jelenthet feszültséget, közvetlenül talán a V4-ek szoros kapcsolata Törökországgal eszkalálhatja azt, tekintettel az egyiptomi–török ellentétekre. Éppen ezért ([az EU-hoz hasonlóan](#)) a közép-európai államok is érdekeltek a két fél közötti enyhülésben. Harmadrészt az Egyiptom által képviselt autoriter stabilitás

és kormányzási mód ugyan rövid távon stabilizáló hatású, közép- és hosszú távon azonban hozzájárul a közel-keleti államok krónikus problémáihoz és feszültségeihez, amelyek miatt a Földközi-tenger térségében látható biztonsági kihívások folyamatosan újratermelődnek.

A 2017-es visegrádi–egyiptomi, valamint a 2019-es AL–EU-csúcstalálkozót követően a legfontosabb stratégiai kérdés a V4 számára, hogy a nemzeti és regionális érdekek érvényesítése milyen szintű kapcsolatépítéssel történhet a leghatékonyabban. Természetesen a rendelkezésre álló módok nem zárják ki egymást, a hatékony érdekérvényesítés garanciája nem a megfelelő mód kiválasztása, hanem az egyes szintek funkcionális szétválasztása. A négy lehetséges szint mindegyike rejt előnyöket és hátrányokat:

- A bilaterális (lengyel–egyiptomi, magyar–egyiptomi stb.) kapcsolatépítés során mind a négy ország képes saját – elsősorban gazdasági – érdekeit érvényesíteni, ugyanakkor egyenként – az egyiptomi külgazdasági kapcsolatokban korlátozott súlyuk miatt – nem tudnak kiemelt fontosságú partnerekké válni. Ráadásul a bilaterális szintű kapcsolatépítés Egyiptommal természetesen kompetitívvé teszi a négy országot, különös tekintettel a kereskedelmi és gazdasági struktúrák hasonlóságára. Bilaterális szinten a gazdasági kérdések dominanciája előreláthatólag a jövőben is megmarad.
- A öszvisegrádi–egyiptomi kapcsolatok építése lehetőséget teremt a hatékonyabb közös érdekérvényesítésre, valamint a politikai kérdések hangsúlyosabb megjelenítésére. Ez esetben a folyamat kritikus eleme a közös érdekek meghatározása és kifejezése, valamint a nemzetállami versengés kezelése.
- Az európai–egyiptomi kapcsolatok aktív alakítása a visegrádi államok részéről a fentiekhez képest sokkal nagyobb mozgásteret ad a politikai (elsősorban biztonsági és migrációval kapcsolatos) kérdések kezelésére. Ez esetben a legnagyobb kihívás az európai külpolitikai napirend alakítása, amelyet nem feltétlenül a tagállamokkal, hanem az európai közös kül- és biztonságpolitika intézményeivel történő koordináció nehezít meg. Ebben az esetben ráadásul a korábban ismertett stratégiai inkonzisztencia meggátolhatja az érdemi előrelépést az európai–egyiptomi kapcsolatokban.
- A kapcsolatok felemelése az interregionális, az Arab Liga és az Európai Unió közötti szintre feloldhatja az európai–egyiptomi szint egyes feszültségeit. A 2019-es csúcstalálkozó mutatja, hogy az uniós tagállamok is érdekeltek a visegrádi külpolitikai prioritások napirenden tartásában. Ugyanakkor a kooperáció multilaterális keretének bővülése természetesen együtt jár annak hatékonyságának csökkenésével, valamint az érdemi gazdasági kérdések visszaszorulásával.

Mindezek alapján a visegrádi országok számára rövid és középtávon hatékonyabb a bilaterális, visegrádi, és interregionális szintű együttműködés erősítése az európai–egyiptomi szinttel szemben. Mivel a visegrádi államok érdekfelfogása érdemben nem tér el az európai tagállamok érdekfelfogásától, ezért biztonságpolitikai kérdésekben jobban használhatóak a multilaterális keretek, míg gazdasági kérdésekben a bilaterális (és kisebb részben a visegrádi) szint lehet hatékonyabb. Közép- és hosszú távon viszont a visegrádi országoknak érdemes az európai–egyiptomi kapcsolatokban meglévő stratégiai inkonzisztenciát csökkenteni. Ezt elsősorban az érdekalapú együttműködés erősítésével, valamint az érdemi súly nélküli normatív bírálatok visszaszorításával lehet elérni. Ez nem csak az egyiptomi kapcsolat fejlesztésével járhat, de általában az Unió Közel-Kelettel kapcsolatos politikáit is realistább irányba terelheti.